

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2015

Anna Urbanová

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Obraz malotřídky

Anna Urbanová

Bakalářská práce

2015

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Anna Urbanová**
Osobní číslo: **H12771**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Obraz malotřídky**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních věd**

Zásady pro vypracování:

Student se ve své bakalářské práci zaměří na problematiku venkovské malotřídky. Cílem práce bude analyzovat a popsat názory rodičů, žáků i odborníků na tuto venkovskou instituci. Student bude analyzovat argumenty, v čem je tato instituce lepší, popřípadě horší v porovnání s běžnou školou. Důležitým aspektem práce bude otázka motivace, proč rodiče dávají své děti do malotřídek. Jedná se pouze o otázku dostupnosti dané školy v konkrétní lokalitě nebo se objevují i jiné motivace? Student si vybere konkrétní malotřídku, na které bude realizovat své výzkumné šetření, prostřednictvím rozhovorů, pozorování, popřípadě lze využít i dotazníkové šetření.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BOURDIEU, P. Teorie jednání. Praha: Karolinum 1999.

HAVLÍK, R., Kořá, J. Sociologie výchovy a školy. Praha: Portal 2011.

PROKOP, J. Sociolingvistika v díle Basila Bernsteina na pozadí kulturní antropologie. In: Aplikované sociální vědy v přípravě učitelů. Brno: Paido 1998.

SHARP, R., GREEN, A. Education and Social Control. London: Routledge and Kegan Paul 1975.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Tomáš Retka
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2015**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

PhDr. Michal Tošner, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. dubna 2014

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 6. 2015

Anna Urbanová

V úvodu své práce bych chtěla upřímně poděkovat Mgr. Tomášovi Retkovi za trpělivost, podnětné rady, připomínky a velkou pomoc při vedení bakalářské práci. Mé poděkování patří rodičům, ředitelce a učitelkám malotřídní školy, které se mnou ochotně spolupracovaly. Dále bych ráda poděkovala své rodině a přátelům za veškerou podporu a trpělivost, kterou mi při studiu projevovali.

ANOTACE

Tato bakalářská práce pojednává o malotřídní škole v Žibřidicích. Zabývá se názory rodičů a učitelů na tuto venkovskou instituci. Zkoumá pozitiva a negativa této školy, oproti klasické škole. Důležitým aspektem práce bude otázka motivace, proč rodiče dávají své děti do malotřídek. Jedná se pouze o otázku dostupnosti dané školy v konkrétní lokalitě nebo se objevují i jiné motivace? V rámci rozhovorů bude představeno několik informantů z řad rodičů a učitelů.

KLÍČOVÁ SLOVA

vzdělávání, základní škola, malotřídní škola, instituce

TITLE

Image of Small School with Composite Classes

ANNOTATION

This bachelor thesis deals with the environment in small school with composite classes Zibřidice. It concerns with positive and negative aspects of the institution as oppose to the general school, taking in consideration opinions of parents and teachers and their point of view. An important aspect of the work is the question of motivation: Why parents prefer small-class schools for their children? Does accessibility play the main role in the decision making, or are there any other factors? This thesis contains interviews with numerous parents and teachers regarding the problem.

KEYWORDS

education, primary school, small school with composite classes, institutions

Úvod	9
1. Metodologie	11
1.1. Nezúčastněné pozorování	12
1.2. Polostrukturované a nestrukturované rozhovory	12
1.3. Dotazníkové šetření	13
1.4. Informanté	13
2. Obec Křižany – Žibřidice	14
3. Pojem malotřídní škola	15
3.1. Specifické rysy malotřídních škol	16
3.2. Typy malotřídních škol	17
4. Teorie kulturního kapitálu	18
5. Teorie racionálního jednání	19
6. Vzdělanostní aspirace	20
7. Stručná charakteristika školy	21
8. Představení informantů	23
8.1. Pokládané otázky	24
8.2. Otázky pro učitelky	24
8.3. Otázky v dotazníku:	25
9. Vyučování v malotřídce	26
9.1. 1. ročník	26
9.2. 3. a 5. ročník	26
9.3. 2. a 4. ročník	28
10. Rozhovory s učitelkami	29
10.1. Paní ředitelka Urbanová	29
10.2. Paní učitelka Mlejnková	30
10.3. Paní učitelka Jonášová	32
11. Rozhovory s rodiči	35
11.1. Rodiče č. 2 s dcerou ve 2 třídě	35
11.2. Rodiče č. 3 se synem ve 3. třídě	36
12. Ostatní informanté	38
13. Dotazníkové šetření	39
14. Shrnutí dat ve vztahu k výzkumným otázkám	40
15. Závěr	42
16. Seznam použité literatury a dalších zdrojů informací	44

16.1. Seznam použité literatury	44
16.2. Internetové zdroje	45
16.3. Obrázkové přílohy	46

Úvod

Toto téma bakalářské práce jsem si vybrala především z jednoho důvodu: myslím si, že je potřeba mluvit o malotřídních školách. Dle mého názoru si zaslouží naši pozornost, jelikož do českého vzdělávacího systému patří stejně jako klasické základní školy či např. různé typy alternativních škol.

Cílem této bakalářské práce bude zjistit, jaké jsou motivace rodičů k tomu, aby dávali své děti do malotřídek. Jedná se pouze o otázku dostupnosti dané školy v konkrétní lokalitě nebo se objevují i jiné motivace?

Problematika malotřídních škol je podle mého názoru v současnosti aktuálním tématem, neboť neustále probíhají různé diskuse nejen mezi rodiči o tom, zda je výuka na malotřídních školách stejně kvalitní jako na klasických základních školách. Diskuze probíhá také na ministerstvu školství, které stále hovoří o rušení malotřídních škol.

Další z cílů této práce je popsat názory rodičů a učitelů na tuto venkovskou instituci. Analýza pozitiv popřípadě negativ v porovnání s klasickou školou.

Ve své knize *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*¹ se tímto výzkumným tématem zabývá Jan Průcha. Tématu malotřídních škol se dále věnuje např. Kateřina Trnková, která byla řešitelem ve výzkumném projektu, který má název: *Malotřídní školy v České republice: analýza současného stavu a potenciálů jejich rozvoje z roku 2009*². Výzkumný projekt byl zaměřen na malotřídní školy, které jsou specifickým organizačním útvarem našeho základního školství. Záměrem bylo identifikovat hlavní podmínky existence těchto škol a hledat potenciály jejich dalšího rozvoje. Za podpory tohoto projektu vznikla i publikace: *Malotřídní školy v České republice*³, na které se podílely Kateřina Trnková, Dana Knotová a Lucie Chaloupková.

Další, kdo se tomuto tématu věnuje, je recenzovaný vědecký časopis *Studia paedagogica*⁴ vydávaný Filozofickou fakultou Masarykovy univerzity. Charakteristickým rysem časopisu je interdisciplinární otevřenost – usiluje o postižení aktuálních témat pedagogického výzkumu, je však otevřen rovněž studiím zakotveným v jiných sociálních vědách. Časopis přináší

---

¹ PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 144 s. ISBN 80-7178-9771

² <http://www.isvav.cz/projectDetail.do?rowId=GA406%2F07%2F0806>

³ TRNKOVÁ, Kateřina. KNOTOVÁ, Dana. CHALOUPKOVÁ, Lucie. *Malotřídní školy v České republice*. Brno: Paido, 2010. 197 s. ISBN 978-80-7315-204-8

⁴ <http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica>

původní příspěvky týkající se vzdělávání, výchovy a učení ve všech sférách života společnosti.

Díky své bakalářské práci jsem mohla blíže poznat prostředí a atmosféru malotřídní školy, a to nejen prostřednictvím pozorování, ale především prostřednictvím přátelských rozhovorů s učiteli i žáky na malotřídní škole v Žibřidicích.

Malotřídní školy umožňují, dětem na vesnicích a osadách s nízkou populací, pevný základ jejich vzdělání, aniž by musely opustit bezpečí svého okolí. Dojíždění do větších škol je podle mého názoru nevídaným problémem zvláště pro mladší žáky a pro žáky s postižením. Myslím si, že pro tyto žáky může být cestování veřejnou dopravou velkou emociální zátěží, což může u dítěte způsobit negativní postoj vůči vzdělání.

Nástup do základní školy je pro všechny velmi významnou a důležitou událostí. Děti se musí zorientovat ve školním prostředí, najít si své místo, vybudovat si své postavení v kolektivu, vybudovat si vztah k poznávání a vzdělávání. Malotřídní školy jsou tvořené pouze třídami prvního stupně. Bližší definici typů škol se budu v práci také věnovat. V jedné třídě se mohou vzdělávat žáci více ročníků, nezřídka se jedná o sousedy, nebo dokonce o sourozence. Děti si ve škole nebudují pouze vztah ke vzdělávání, ale také vztahy k okolí, ke kamarádům apod. Skutečnost, jak se děti ve škole cítí a jak se do ní těší, je ovlivněna vnitřním klimatem školy.

Své výzkumné šetření jsem prováděla na konkrétní malotřídce ve škole v Žibřidicích prostřednictvím rozhovorů, pozorování i dotazníkového šetření.

Hned po úvodu jsem zařadila metodologii výzkumu. Dále jsem představila obec Křižany – Žibřidice. Neopomenula jsem definici pojmu malotřídní školy, specifické rysy malotřídních škol, a také typy malotřídních škol. Další kapitolu jsem věnovala teoretické části, kde jsem se věnovala teorii kulturního kapitálu, teorii racionálního jednání a vzdělanostní aspirací. Některé teorie jsou doplněny vlastním komentářem, který navazuje na poznatky z výzkumu.

V druhé části se zaměřuji na praktickou stránku práce. Zde jsem uvedla stručnou charakteristiku školy. Mým zájmem byly především názory lidí na malotřídní školy. Dále pak pozitiva a negativa malotřídních škol oproti klasickým školám podle nich. Ptala jsem se na motivace rodičů, proč dávají své děti právě do malotřídní školy, zda je to jen otázkou dostupnosti školy v dané lokalitě, nebo zda to má i jiné důvody.

1. Metodologie

Svůj výzkum jsem zahájila v zimním semestru roku 2014, kdy byl výzkum určen ještě pro předmět Metodologický seminář. Toto téma se vyučujícímu líbilo a pro mě to byl impuls k věnování pozornosti tématu i v bakalářské práci. Ve výzkumu jsem tedy pokračovala a určila si výzkumné otázky, které znějí takto:

- A) Jaké jsou motivace rodičů k tomu, aby dávali své dítě právě do této školy?
- B) Je jejich motivace pouze otázkou dostupnosti dané lokality?
- C) Jaké jsou názory rodičů a učitelek na malotřídní školu?
- D) Jaké jsou podle rodičů a učitelek pozitiva a negativa malotřídní školy oproti klasické škole?

Při svém výzkumu jsem využila převážně metod kvalitativního výzkumu, ale využila jsem i metodu kvantitativní – dotazníkové šetření. Nutno přiznat, že dotazníkové šetření mi rozšířilo počet informantů, kteří se k danému tématu mohli vyjádřit. Jednalo se ale o dotazníky rodičů budoucích dětí, které jdou v září do první třídy, proto jich nebylo tolik. Počet vrácených dotazníků byl vysoký v poměru rodičů, kteří přišli k zápisu se svými dětmi. Rozhodla jsem se dotazníkové šetření neprezentovat samostatně, ale použiji ho pouze jako doplňující materiál k výzkumu kvalitativnímu.

Při kvalitativním výzkumu jsem využila tyto metody:

- Nezúčastněné pozorování – postupuje se tak, aby pozorovatel byl v minimální interakci, usiluje se o odstup a neutrální přístup.
- Nestrukturovaný rozhovor – nadržuje se předem připravené struktury, nevázaná konverzace.
- Polostrukturované rozhovory – postaveny na předem připravených otázkách, možnosti volné diskuze a doplňujících otázek

K získávání informací jsem nejvíce využila metody polostrukturovaných rozhovorů, při kterých dochází k interakci mezi tazatelem a informantem. Při prvním vstupu do zkoumané lokality ve škole v Žibřidicích jsem měla základní představu o okruzích otázek, na které bych se chtěla dotazovat. Během prvních rozhovorů jsem některé otázky upravila a také doplnila o nové otázky, které byly pro můj výzkum důležité. Při rozhovorech jsem dávala také velký prostor samotným informantům k vyjádření svého názoru. Nesnažila jsem se striktně držet připravených otázek, ale zároveň jsem je vždy navedla tak aby mi zodpověděli otázku, kterou

jsem potřebovala. Díky tomuto přístupu se mi podařilo pochopit a trochu více se přiblížit myšlení místních lidí, kteří tím ztráceli určitý strach z oficiality rozhovoru a následně dokázali být otevřenější mým otázkám.

1.1. Nezúčastněné pozorování

Metoda nezúčastněného pozorování byla první z fází mého výzkumu. Byla jsem se podívat především v hodinách spojených ročníků, ale i v hodinách nespojených, o přestávkách a na školních akcích. Šlo mi o to vidět, jak probíhá výuka několika ročníků najednou. Právě tak jsem se mohla přesvědčit o tom, jak to funguje a zda jsou žáci schopni se plnohodnotně soustředit na svou práci a nepozorovat práci ostatních. Také jsem chtěla vidět, jak se k sobě děti chovají, zda si navzájem pomáhají nebo ne.

Výhody nezúčastněného pozorování:

- Není tak ovlivněn citovou angažovaností pozorovatele
- Přesné a nezkreslené informace, vidím to podle svého a ne podle jiných

Nevýhody nezúčastněného pozorování:

- Děti se během mého pozorování plně nevěnovaly učení, pořád pokukovaly co se děje
- Určitě se hodina neodvíjela tak, jak by se odvíjela, kdybych tam nebyla

1.2. Polostrukturované a nestrukturované rozhovory

Nestrukturované rozhovory jsem používala především k získání informací ohledně školy a jejího chodu. Ty probíhaly s ředitelkou a učitelkami školy přímo v budově školy. Tyto rozhovory jsem si pouze v bodech zapisovala. Polostrukturované rozhovory jsem dělala se dvěma učitelkami, ředitelkou a s pěti rodiči dětí. Všechny rozhovory jsem si po svolení informantů nahrávala a pořizovala si poznámky. Se souhlasem jsem ve výzkumu použila jména učitelek. Všichni rodiče zůstali v anonymitě.

Výhody nahrávání rozhovoru:

- Mám možnost se lépe soustředit na rozhovor
- Možnost pružně reagovat na odpovědi doplňujícími otázkami a přitom sledovat neverbální projevy tázaného

- Časová úspora při rozhovoru, kdy písemný záznam provedu až z nahrávky

Nevýhody nahrávání záznamu:

- Ostych tázaného, možná nedůvěra v uchování záznamu a jeho použití (např. k jiným než výzkumným účelům)
- Selhání techniky

1.3. Dotazníkové šetření

Metodu dotazníkového šetření jsem zvolila pro rodiče budoucích prvňáčků, kteří přišli s dětmi na zápis do první třídy. Dotazník byl složen z uzavřených a otevřených otázek tak, aby informant měl možnost vyjádřit svůj názor.

Výhody dotazníků:

- Podle mě jde o velkou míru anonymity a lidé se nebojí odpovídat upřímně
- Časová nenáročnost a četnost odpovědí
- Dají se dobře statisticky zpracovat

Nevýhody dotazníků:

- Velká míra zkreslení odpovědí
- Jednoslovné odpovědi

1.4. Informanté

- Rodiče č. 1, syn v 1. třídě, bydlí ve Zdislavě
- Rodiče č. 2, dcera v 2. třídě, bydlí ve Zdislavě
- Rodiče č. 3, syn ve 3. třídě, bydlí v Křižanech
- Rodiče č. 4, syn ve 4. třídě, bydlí v Křižanech
- Rodiče č. 5, dcera v 5. třídě, bydlí v Dubnici
- Paní učitelka Jonášová, vyučuje 1. 3. a 5. ročník
- Paní učitelka Mlejnková, vyučuje 2. a 4. ročník
- Paní ředitelka Urbanová, vyučuje 1. ročník na matematiku a český jazyk

2. Obec Křižany – Žibřidice

Obec Křižany je spojena s původně samostatnou vesnicí Žibřidice, která je také obcí na severu Česka v okrese Liberec v Libereckém kraji. Tyto dvě obce leží přibližně 10 kilometrů západně od Liberce na silničním tahu z Chrastavy do Osečné. Obec je pojmenována po svém zakladateli, Kriesanovi. První písemná zpráva o ní, tehdy ještě pod jménem Suchá, je z roku 1352. Další zmínka, tentokrát z roku 1384, se týká místního kostelíka sv. Maxmiliána. Křižany leží na východním okraji Ralské pahorkatiny pod svahy Ještědsko–kozákovského hřbetu na Ještědském potoce.

Mezi pamětihodnosti a zajímavosti stojí za zmínku například Krkavčí škály, které měří 472 m a jsou také známé jako Vajoletky u Křižan, což je pískovcová skalní zeď a také velmi oblíbený horolezecký terén. Dále se zde nachází již zmiňovaný původně gotický kostel sv. Maxmiliána, který byl barokně přestavěn v 17. století. Uvnitř se nalézá pozdně barokní oltář, malované výplně, dřevěný kůr a varhany. Další zajímavostí je plastika sv. Jana Nepomuckého z roku 1747, která je umístěna před kostelem. Pokud se budeme bavit přímo o Žibřidicích, kde výzkum probíhal, tak zde mají také kostel, jenž je zasvěcen sv. Šimonovi a Judovi. Tato památka původně pocházela ze 14. století, avšak o tři století později byl kostel přestavěn na raně barokní kostel. Co se týče kultury a zábavy v těchto obcích, tak jich je zde nespočet. Za zmínku zajisté stojí každoročně se opakující dixielandový festival, který se koná vždy první sobotu v srpnu. Účinkují zde tuzemské i zahraniční soubory.⁵

Křižany se v roce 2011 staly vesnicí roku pro Liberecký kraj. Cílem soutěže Vesnice roku v Programu obnovy venkova je snaha povzbudit obyvatele venkova k aktivní účasti na rozvoji svého domova, zveřejnit rozmanitost a pestrost uskutečňování programů obnovy vesnic a upozornit širokou veřejnost na význam venkova.⁶

---

⁵ <http://www.dixieland-krizany.cz/>

⁶ <http://cs.wikipedia.org/wiki/K%C5%99i%C5%BEany>

3. Pojem malotřídní škola

Už samotný název malotřídní škola nám naznačuje, že jde o školu, která má málo tříd. Přirozeně, nemůžeme to chápat doslovně, protože potom bychom tímto názvem označovali každou školu, která má méně tříd nežli jiné školy.⁷

Současná česká legislativa, tedy školský zákon č. 561/2004 Sb., rozlišuje plně organizované základní školy, tj. ty které mají všech devět ročníků, nebo základní školy neúplně organizované. Malotřídní je typem neúplně organizované základní školy, tedy školy s pouze jedním vzdělávacím stupněm, která má méně než pět tříd. V ČR může být malotřídně organizován pouze 1. stupeň základní školy (tedy 1. – 5. ročník). V některé z jejích tříd jsou vyučováni žáci více než jednoho ročníku.⁸ Tupý charakterizuje malotřídní školy jako neúplně organizované školy, z nichž má každá méně zřízených tříd než ročníků zapsaných žáků, tj. ne každý ročník má samostatnou třídu a vlastního vyučujícího.⁹ Hovoří se pak o spojených ročnících nebo také o kombinovaných třídách. Ke spojování ročníků do jedné třídy dochází z důvodu nedostatku žáků ve školním obvodu školy, a proto se tento fenomén v naprosté většině případů týká venkovských sídel (spíše ojediněle se malotřídní školy vyskytují ve větších sídlech nebo v okrajových částech měst.¹⁰ Malotřídní školy se osvědčily jako organizační typ základní školy, která umožňuje dětem z venkovských obcí navštěvovat školu v místě bydliště nebo v jeho blízkosti.¹¹

Průcha svůj postoj, že malotřídní školy, resp. vyučování ve věkově smíšených třídách, je důležitou pedagogickou alternativou, že inovace je i tím, co už kdysi existovalo a je znovu objeveno a zaváděno, dokládá vymezením několika alternativních pedagogických rysů malotřídních škol:

1. Malotřídní školy uplatňují převážně skupinové vyučování. Vyplývá to přirozeně ze složení třídy – třeba v trojtřídní škole pracuje jeden učitel s dětmi příslušejícími věkově, resp. administrativně ke třem ročníkům a musí jim

---

⁷ PETLÁK, Erich. *Málotriedna škola*. 1. vyd. Bratislava: Metodické centrum, 1998. 76 s. ISBN 80-88796-71-7

⁸ PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 3. vyd. Praha: Portál, 2009. 272 s. ISBN 978-80-7367-567-7

⁹ TUPÝ, Karel. *K didaktickým problémům málotřídních škol*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, 145 s. Pedagogická teorie a praxe.

¹⁰ TRNKOVÁ, Kateřina. *Obce s malotřídní školou*. In *Studia Paedagogica*. Brno: MU, 2008. s. 55 – 64. ISSN 1211-6971

¹¹ TRNKOVÁ, Kateřina. KNOTOVÁ, Dana. CHALOUPKOVÁ, Lucie. *Málotřídní školy v České republice*. Brno: Paido, 2010. 197 s. ISBN 978-80-7315-204-8

kompensovat to, že tito žáci se nevzdělávají zvlášť podle ročníků se svými učiteli. Prakticky to znamená, že učitel musí žáky všech ročníků zaměstnávat něčím jiným – a to tak, aby se jednotlivé skupiny vzájemně nerušily.

2. V malotřídních školách se uplatňuje princip tzv. otevřené třídy, což znamená, že žáci patřící k jednomu ročníku se pro některé předměty spojují s žáky jiného ročníku, což ve standardní úplné škole nelze realizovat kvůli počtu žáků. Mohou také vznikat skupiny s rovnocennou úrovní vzdělání, tj. skupiny žáků, kteří bez ohledu na věk či ročník dosahují v některém předmětu stejnou úroveň vědomostí a dovedností a mohou se proto učit společně.
3. Malotřídní školy zvyšují sociální kooperaci mezi žáky. Je to přirozené – žáci těchto škol jsou mnohem častěji vystaveni příležitostem spolupráce ve vyučování, respektu k ostatním, např. již z provozního důvodu, kdy v jedné skupině musí pracovat tak, aby nerušili vyučování v jiné skupině či skupinách. Ve standardních školách s oddělenými učebnami pro jednotlivé ročníky k této kooperaci tak často docházet nemůže.¹²

3.1. Specifické rysy malotřídních škol

- Jelikož je počet žáků ve třídě malotřídní školy malý, má vyučující možnost věnovat se jednotlivým žákům individuálně, čímž dostávají ve výuce více prostoru, mohou se více projevit.
- Vyučování v malotřídní škole vede žáky ke kooperaci.
- Umožňuje učení se mladších dětí od starších.
- Mezi dětmi panuje větší pocit sounáležitosti, a to jak ve třídě, tak i ve škole.
- Vztahy v učitelském kolektivu bývají otevřenější a hlubší ve srovnání s klasickou školou.
- Učitelé znají všechny žáky i jejich rodinné zázemí.
- V malotřídních školách učitelé obvykle více spolupracují s rodiči žáků.
- Příprava na výuku v malotřídní škole a také její realizace klade na učitele vysoké nároky.¹³

---

¹² PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 144 s. ISBN 80-7178-9771

¹³ EMMEROVÁ, Kateřina. *Málotřídky v současném prostředí českého venkova*. In *Studia Paedagogica U3-4*. Brno: MU, 2000, s. 81 – 96. ISBN 80-210-2310-4

3.2. Typy malotřídních škol

Velká pozornost musí být věnována především zařazování jednotlivých ročníků do tříd, což závisí především na počtu žáků v jednotlivých ročnících. Žáci některého ročníku mohou být vyučováni samostatně (podle počtu), často to bývá první ročník. V jedné třídě mohou být buď ročníky po sobě následující, nebo ročníky rozdílné (např. 1. a 4. ročník). Každé seskupení má své výhody a nevýhody. Mezi malotřídní školy řadíme školy jednotřídní, dvoutřídní, trojtřídní a čtyřtřídní. V současné době je nejčastějším typem malotřídní školy škola dvoutřídní a trojtřídní.¹⁴ Petlák ve své publikaci charakterizuje jednotlivé typy takto:

Jednotřídní škola – v jedné třídě se spolu učí žáci dvou, třech anebo čtyř ročníků. Nejčastěji se v těchto školách vyučují všechny čtyři ročníky prvního stupně ZŠ. Jsou však i jednotřídní školy jen s 1. a 2. ročníkem, anebo s 1., 2. a 3. ročníkem. V této škole vyučuje jeden učitel.

Dvoutřídní škola - žáci se vyučují ve dvou třídách. Spojování žáků jednotlivých ročníků do tříd může mít vícero variant: Varianta A - 1. a 2. ročník, 3. a 4. ročník; varianta B - 1. a 3. ročník, 2. a 4. ročník; varianta C – 1. a 4. ročník, 2. a 3. ročník. V dvoutřídní škole mohou být všechny čtyři ročníky prvního stupně ZŠ, jsou však i školy jen s prvními třemi ročníky. V této škole jsou dva učitelé.

Trojtřídní škola – žáci se vyučují ve třech třídách. Vyučování v této škole se přibližuje tomu vyučování na plně organizované škole, protože dva ročníky se vyučují samostatně a jen dva ročníky jsou spojeny do jedné třídy. V této škole učí tři učitelé.

Čtyřtřídní školy Petlák ve své publikaci vůbec neuvádí.¹⁵ Stejně tak se o nich ve svých nejnovějších publikacích nezmiňuje Trnková (2010)¹⁶ ani Průcha (2009)¹⁷, a to z toho důvodu, že se s tímto typem malotřídních škol dnes již nesetkáváme.

---

¹⁴ NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. 172 s. ISBN 80-247-0738-1

¹⁵ PETLÁK, Erich. *Málotriedna škola*. 1. vyd. Bratislava: Metodické centrum, 1998. 76 s. ISBN 80-88796-71-7

¹⁶ TRNKOVÁ, Kateřina. KNOTOVÁ, Dana. CHALOUPKOVÁ, Lucie. *Málotřídní školy v České republice*. Brno: Paido, 2010. 197 s. ISBN 978-80-7315-204-8

¹⁷ PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 3. vyd. Praha: Portál, 2009. 272 s. ISBN 978-80-7367-567-7

4. Teorie kulturního kapitálu

„Rodiny vkládají do vzdělání tím víc, čím je jejich kulturní kapitál významnější.“¹⁸

Francouzský sociolog Pierre Bourdieu je autorem vzniku teorie kulturního kapitálu a konceptu habitu. Kulturní kapitál jsou schopnosti a dovednosti, které jsou závislé na kulturní kvalitě prostředí, v němž člověk vyrůstá a jež si nese s sebou do života. Tyto vlastnosti jsou poté ve škole, ač ne třeba přímo, ohodnocovány. Vyšší kulturní kapitál si dítě přinese z rodiny vyšší společenské vrstvy a naopak nižší z rodiny, která se řadí do nižších společenských vrstev. Vyšší kulturní kapitál se tedy promítne do hodnocení ve škole a dává předpoklady pro dosažení vyššího vzdělání.

V souvislosti teorie kulturního kapitálu vzdělání Bourdieu napsal: „*Instituce vzdělávání přispívá (to slovo zdůrazňuji) k trvání a předávání dělby kulturního kapitálu a tím i struktury sociálního prostoru. Reprodukci struktury rozdělení kulturního kapitálu zajišťuje vztah mezi strategiemi rodin a specifickou logikou instituce vzdělání.*“¹⁹

Bourdieu rozlišuje tři úrovně kulturního kapitálu: vtělený, objektivizovaný, institucionalizovaný. Vtělený kulturní kapitál jsou intelektuální a vtělené dispozice člověka, získané v průběhu socializace. Objektivizovaný kulturní kapitál jsou kulturní artefakty, například obrazy, sochy, knihy a nástroje, jež se v domácnosti používají. Institucionalizovaný kulturní kapitál jsou akademické tituly a vědecké hodnosti.²⁰

V konceptu habitu hledal vztah mezi společenskou strukturou a subjektivním jednáním člověka. Habitus je systém dispozic k určitému jednání, obsahující v sobě všechny prožité zkušenosti, které se projevují ve vnímání, myšlení, reflexi a jednání člověka.²¹ Člověk se podle něho rozhoduje na základě svých zkušeností, ale také bere v úvahu svoje společenské postavení a společenskou situaci. Sociální struktura ovlivňuje jeho jednání tak, že jeho jednání působí zpětně ve prospěch zachování struktury.²²

---

¹⁸ BOURDIEU, Pierre. *Teorie jednání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998, 179 s. ISBN 80-7184-518-3.

¹⁹ BOURDIEU, Pierre. *Teorie jednání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998, 179 s. ISBN 80-7184-518-3.

²⁰ KATRŇÁK, Tomáš. *Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 190 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-29-6

²¹ BOURDIEU, Pierre. *Teorie jednání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998, 179 s. ISBN 80-7184-518-3.

²² KATRŇÁK, Tomáš. *Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 190 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-29-6.

5. Teorie racionálního jednání

Teorie racionální volby, nebo také racionálního jednání vznikla v rámci ekonomie, ale postupně se začala prosazovat i v jiných oborech. Za jejího zakladatele se dá považovat Gary Becker, neboť chtěl rozšířit ekonomii do všech sfér lidského bytí. Lidské chování lze podle něj popsat na základě předpokladu, který potvrzuje, že jedinec, který se rozhoduje mezi více možnostmi, nakonec zvolí tu, která pro něho zaručuje nejlepší kombinaci všech výhod, ale zároveň i nevýhod. To v kontextu znamená, že jednotliví jedinci mají jasné preference, i když mezi nejrůznějšími jedinci nemusejí být totožné, neboť každý člověk je individuální a každý se snaží maximalizovat právě svůj užitek. Jedinec, který takto přemýšlí, je důsledný, neboť se snaží efektivně vyhodnotit neoptimálnější volbu. Aplikace modelu racionální volby tedy umožňuje analyzovat nejrůznější rozhodnutí. Je to klíč i pochopení nejrůznějších jevů, které dnes již nemusí nutně být z ekonomického prostředí. V dnešní společnosti zkoumá jevy ze sociologie, religionistiky a dalších sociálních věd.²³

John Goldthorp a Richard Breen rozlišuje primární a sekundární efekty, jež vysvětlují vzdělávací nerovnosti. Primárními efekty vysvětlují rozdíly na nižších stupních vzdělávacího systému, tady podle nich hraje roli kulturní kapitál a sekundárními efekty, které se dostávají do hry v místech, kdy se vzdělávací systém větví a před rodiči se otevírá možnost volby. V ten moment rodiče volí po zvážení nákladů, rizika a očekávaných výnosů. Goldthorpe říká, že žáci z vyšší třídy jsou rodiči více povzbuzováni do vzdělávání a jejich aspirace jsou vyšší. Rodiče si více uvědomují nutnost vzdělání, a tak jsou ochotni investovat třeba i vyšší prostředky (třeba i za cenu vyšších rizik) pro to, aby dítě vyššího vzdělání dosáhlo i přesto, že jeho hodnocení ve škole tomu nemusí vždy napovídat. Naproti tomu rodiče z nižších tříd si roli možných rizik při případném neúspěchu svých dětí mnohem více připouští a při rozhodování jim dávají vyšší význam.²⁴

Teorie racionálního jednání se uplatňuje ve škole v Žibřidicích například v okamžiku, kdy rodiče posílají své děti na gymnázia. Přejít se většinou uskutečňuje v 5. ročníku, kdy je dítě zhruba deset, jedenáct let. To je dle mého názoru věk, kdy dítě je jen těžko schopno rozhodovat o své budoucí škole ve všech souvislostech, a tak právě tady přichází ke slovu rodiče.

²³ KORNAI, János. Politická ekonomie 1/2008. *Obory společenských věd: odluka nebo spolupráce?* [online] Praha: 2008 [cit. 19. 05. 2015]. Dostupné z: <https://www.vse.cz/polek/627>

²⁴ GREGER, D.: *Vzdělanostní nerovnosti v teoretické reflexi*. 2006 in Matějů, P., Straková, J et al.: *(Ne)rovné šance na vzdělání*. Praha: Academia, 2006

6. Vzdělanostní aspirace

Vzdělanostní aspirace se týkají školního prostředí a vyjadřují, jakého vzdělání chce osoba dosáhnout. Předpokladem vyšší úrovně vzdělání je nejen motivace k jeho dosažení, ale také dostatek vůle a vytrvalosti na cestě k dosažení cíle.

Úspěch žáků během vzdělávání ovlivňuje mnoho faktorů. Za důležité lze považovat základní materiální vybavení, dobré školní prostředí, podporu rodiny a nejbližšího okolí, dobrý školní výkon a např. i profesní postavení rodičů.²⁵

Co se týče školy v podpoře k aspiracím, může to být především tím, že škola má zkušenosti se vzdělávacím systémem a také podpora třídního učitele hraje velkou roli. Sociální status rodičů také velmi určuje aspirace. Čím vyšší sociální status mají rodiče, tím vyšší vzdělanostní aspirace jejich potomků. To samé platí o vzdělání rodičů – čím vyšší vzdělání rodičů, tím vyšší vzdělanostní aspirace dětí. Například když se dva vysokoškolské učitelé – rodiče rozvedou, stále bude aspirace větší než v nerozvedené rodině dlouhodobě nezaměstnaných. Dá se tomu přikládat fakt, že se jedná o určitou formu motivace a vytrvalosti. Myslím si, že rodina a její podpora je nejvýznamnější ovlivňující faktor. Mezi další ovlivňující faktory můžeme podle mého názoru určit role vrstevnické party nebo vliv vzorů, ať se jedná o vzor například z médií nebo v komunitě.

Jay MacLeod k tomu říká, že vzdělanostní aspirace mají také personální rovinu a ovlivňuje je také etnická příslušnost, vrstevnická skupina a pohlaví. MacLeod tvrdí, že vzdělávací reprodukci dětí ovlivňuje porozumění strukturálním požadavkům společnosti, které jsou filtrovány skrze kulturu prostředí, ve kterém dítě vyrůstá.²⁶

---

²⁵MARTINEC, Lubomír. *Motivace, aspirace, učení II: hodnocení úrovně vzdělání v ČR s ohledem na krajevou diferenciaci*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2007, 151 s. ISBN 978-80-211-0543-0.

²⁶KATRŇÁK, Tomáš. *Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 190 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-29-6.

7. Stručná charakteristika školy

Základní škola Křižany – Žibřidice, okres Liberec, příspěvková organizace je celým názvem školy. Sídlo školy se nachází v Žibřidicích 271, 463 53 Křižany. Zřizovatelem školy je Obec Křižany se statutárním zástupcem Václavem Honsejkem. Ředitelkou školy je zde Mgr. Naděžda Urbanová.

Základní škola Křižany – Žibřidice je dvoustupňovou školou, přitom první stupeň je pouze dvoutřídní. Navštěvují ji především děti místní a z blízkého okolí, tj. z obcí Zdislava, Křižany a Dubnice.

Ve školním roce 2014/2015 se vyučovalo podle plánů a osnov Školního vzdělávacího programu celkem v šesti třídách. V září zahájili výuku se 74 žáky. Na doporučení Pedagogicko – psychologické poradny a žádost rodičů bylo individuálně integrováno 6 žáků. V prvním pololetí to byly tři s mentálním postižením, jeden s vývojovou poruchou a jeden se sluchovým postižením. Bylo zpracováno 6 individuálních vzdělávacích plánů na základě speciálně pedagogického vyšetření školským poradenským zařízením. V druhém pololetí se řešil nástup chlapce s poruchou autistického spektra a bylo zažádáno o asistenta pedagoga. I pro tohoto chlapce byl zpracován individuální vzdělávací plán. V příloze je přiložen dopis, který v minulosti obdržel starosta obce od speciálního pedagogického centra pro děti sluchově postižené a pro děti s narušenou komunikační schopností (vady řeči). Jeho součástí je poděkování učitelskému sboru za vyhovění speciálním potřebám dítěte. *Příloha A*

Do všech vzdělávacích programů (resp. tematických plánů) byly v průběhu školního roku zařazeny programy Ochrana člověka za mimořádných situací (branné cvičení), Volba povolání a Environmentální výchova - dle pokynů MŠMT. Škola začlenila i další projekty např. Zdravé zuby, Život v našem regionu, Den pro ekologii. Využity byly také alternativní formy výuky – exkurzní dny, školní vlastivědné putování či výuka mimo objekt školy.

Na prvním stupni se vyučovalo ve dvou třídách a na český jazyk a matematiku ve třech skupinách. Přičemž v rozvrhu byly i hodiny, kdy byl každý ročník samostatně.

Tabulka č. 1: Počet žáků v jednotlivých třídách na prvním stupni.

1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník
8 dívek 3 chlapci	5 dívek 5 chlapců	3 chlapci	6 dívek 4 chlapci	3 dívky 7 chlapců

Na výchovné předměty a prvouku, přírodovědu, vlastivědu a anglický jazyk bylo rozdělení ročníků jiné, blízké ročníky spolu.²⁷

---

²⁷ www.zskrizany.cz/dokumenty/ds-58/p1=1008

8. Představení informantů

Do terénu školy v Žibřidicích se mi chodilo velmi dobře, protože většinu učitelského sboru znám, jelikož moje mamka je zde ředitelkou. Nebyl zde tedy problém s hledáním cesty k informantům a získáváním důvěry. Paní učitelky mi také velmi pomohly s oslovováním rodičů k uskutečnění rozhovorů.

Všechny rozhovory probíhaly v budově školy v Žibřidicích. Většinou jsem rodiče žádala o poskytnutí rozhovoru, když si šli pro své dítě do školní družiny. Když jsem dělala rozhovor s rodiči chlapce ze 3. třídy po skončení rozhovoru se mi sami nabídli, že se zeptají svých kamarádů, jejichž děti také chodí do této školy, zda by se mnou neudělali rozhovor.

Jak už jsem zmínila výše, tak rozhovory jsem prováděla s pěti rodiči dětí, které chodí do školy v Žibřidicích. Dalšími z informantů jsou dvě učitelky, které vyučují v třídách se spojenými ročníky a ředitelka školy. Interpretovala jsem dva rozhovory s rodiči, rozhovory s učitelkami a ředitelkou. Ostatní rozhovory rodičů jsem pouze shrnula, jelikož jejich odpovědi se až na maličkosti shodovaly. Jedná se o rodiče, kteří mají dceru ve 2. třídě a bydlí ve Zdislavě. Další z rodičů bydlí v Křížanech a mají syna ve 3. třídě. Paní učitelka Jonášová vyučuje ve třídě, kde jsou spojené tři ročníky, a to 1., 3. a 5. Paní učitelka Mlejnková vyučuje 2. a 4. ročník. Rozhovor s mojí mamkou, tedy ředitelkou školy, byl pro mě asi nejjednodušší, i když pro ni to asi jednoduché nebylo, ale to už vysvětlím přímo v rozhovoru.

Informanté, kteří vyplnili dotazníky, jsou rodiče budoucích prvňáčků, kteří nastoupí v září 2015 do první třídy. Těchto rodičů bylo patnáct. Dotazník byl plně anonymní.

8.1. Pokládání otázek

Při rozhovorech jsem všem rodičům položila stejné otázky a to tyto:

- Jaký je Váš názor na spojené ročníky?
- Jaké jsou podle Vás výhody?
- Jaké nevýhody?
- Jaké jsou Vaše motivace k tomu, aby chodil Váš syn/dcera na tuto školu?
- Je to jen kvůli dostupnosti?
- Jak jste spojeni s přístupem školy?
- Je něco co byste zde změnili?
- Je podle Vás Vaše dítě nějak ovlivňováno kolektivem?
- Myslíte si, že dětem ve spojených ročnících se dostane stejné pozornosti jako dětem v klasických třídách?
- Byly byste schopni říct, jaká jsou pozitiva nebo negativa malotřídní školy, než má klasická škola?

8.2. Otázky pro učitelky:

- Jaký je Váš názor na spojené ročníky?
- Jaké pro Vás bylo naučit se učit dva či více ročníků najednou?
- Jak docílíte toho, aby se každý soustředil na svou práci?
- Jak vidíte budoucnost malotřídních škol?
- Jaké si myslíte, že mají žáci ve Vaší třídě mezi sebou vztahy?
- Myslíte si, že si navzájem pomáhají?
- Jak si myslíte, že na žáky působíte?
- Co si myslíte o spolupráci rodiny žáků? Myslíte si, že se rodiče s dětmi doma učí?
- Jak probíhá Vaše výuka?
- Myslíte si, že jsou žáci ve Vašich hodinách sami od sebe iniciativní?

8.3. Otázky v dotazníku:

- Odkud bude Vaše dítě dojíždět/docházet?
- Jakou z možností budete využívat k přepravě do školy?
- Jaké jsou Vaše motivace k tomu dát své dítě právě do této školy?
- Jste spokojeni se školou, kterou bude Vaše dítě navštěvovat?
- Jaký máte názor na to, že jsou na prvním stupni spojené ročníky?
- Je to pro Vás rozhodující při výběru školy pro Vaše dítě?
- Jaký je Váš vztah k této škole?
- Na jaké škole jste studoval/a vy sám/a?
- Máte jiné dítě, které dochází či docházelo na tuto ZŠ?

9. Vyučování v malotřídce

9.1. 1. ročník

Prvňáčci svůj den začínali hodinou matematiky. Jak jsem již zmínila, matematiku a český jazyk mají žáci samostatně, tj. bez jiného spojeného ročníku. U těchto malých dětí je zvykem, že si ráno hrají na koberci s hračkami a v okamžiku, kdy zazvoní, běží ke své lavici. Do třídy vešla paní učitelka a všichni byli v naprostém klidu a tichu, stoupli si vedle lavice. Paní učitelka je pozdravila a ukázala gestem, aby se posadili. Chvíli byl rachot, když si žáci sedali, ale po chvíli už bylo zase hrobové ticho a děti čekali, co jim paní učitelka zadá za práci. Na začátek hráli hru, kdy se všichni postavili a paní učitelka jim dávala lehké příklady. Ten kdo nevěděl, se posadil. Kluk, který vyhrál, byl oceněn razítkem. Žáky to moc bavilo a šlo vidět, že se moc snaží. Po tzv. rozcvičce, jak to nazvala paní učitelka, nastala kontrola domácího úkolu. Postupně každý z nich říkal, jaké výsledky mu doma vyšli. Poté se paní učitelka ptala, zda to tak mají všichni, nebo jestli má někdo chybu. Paní učitelka obešla celou třídu, v rychlosti to ještě jednou zkontrolovala u každého zvlášť a rozdala další obrázky razítek do sešitu.

Poté už všichni žáci vytahovali své pracovní sešity, kde měli připravené cvičení. Paní učitelka zadala sloupec, který měli žáci za úkol vypracovat a spočítat. Sama si pak připravovala nějaké věci u sebe na stole. Po chvíli se zeptala, jestli už mají všichni hotovo, a když holčička řekla, že ještě nemá všechno tak ještě chvíli počkala. Na konci hodiny si to všichni navzájem zkontrolovali.

Mezitím, co žáci psali příklady v sešitu, tak paní učitelka stihla na tabuli napsat pár příkladů. Překvapilo mě, že žáci moc chtěli jít k tabuli dopsat výsledky k příkladům. Hlásili se s výkřiky „já, já, já“. Docela mě to udivilo, protože my jako děti jsme tohle nedělali, spíš jsme stydlivě koukali na tabuli. Tito žáci chtějí ukázat, že to umí, což mi přišlo velmi pěkné a šlo vidět, že je tento způsob výuky baví.

9.2. 3. a 5. ročník

Jedno ze zúčastněných pozorování jsem uskutečnila ve spojené třídě 3. a 5. ročníku při hodině českého jazyka. 1. ročník má hodinu českého jazyka a matematiky odděleně.

Hodina ve 3. a 5. ročníku začala povellem učitelky Jonášové pro psaní diktátu. Všichni žáci byli v klidu a potichu. Paní učitelka Jonášová přečetla celý diktát rychle, aby žáci věděli, co je čeká. Diktát byl na procvičování vyjmenovaných slov. U některých slovních spojení se paní

učitelka ptala děti například u sousloví špatně vyrobené - „*Už se vám podařilo něco špatně vyrobit?*“, nebo se také ptala, jak se dříve říkalo, že se jde do práce. Žáci správně odpověděli do roboty. Při spojení zvýšit mzdu se ptala, která maminka nebo tatínek by potřebovali zvýšit mzdu. Snažila se je aktivně zapojit do diskuze, což je podle mého názoru dobré.

Jelikož chlapec z 5. ročníku odešel na toaletu, tak učitelka využila volné chvíle k opravě starého diktátu. Vyzvala žáky, aby jí řekli, které chyby z minulého diktátu nechápou a nabídla pomoc s opravou.

Žáci jsou rozděleni podle ročníků na „pomalíky“ a „rychlíky“, jak je nazývala paní učitelka. Rychlíci jsou žáci z 5. ročníku a psali všechno, co učitelka nadiktovala. Vždy řekla: „*Ted' píší rychlíci*“. Když diktovala, tak pokaždé zopakovala, co právě četla, aby žáci měli dost času. Šlo vidět, že se žáci soustředili.

Paní učitelka chodila po třídě a dívala se, zda všichni správně seděli a drželi dobře tužky. Pokaždé řekla, kdo má psát. Když řekla: „*Ted' píší rychlíci*“, tak pomalíci dopisovali svou práci. Na konci diktátu se paní učitelka zeptala, kdo jí přečte diktát pro rychlíky. Udivilo mě, že se nepřihlásila ani jedna dívka, ale všichni kluci. Na výzvu přečtení diktátu pro pomalíky se přihlásili všichni tři chlapci ze 3. ročníku. Po přečtení diktátu všichni odevzdali sešity a čekali na další práci. Paní učitelka mi vysvětlila, že takový postup při diktátu má už naučený. Prý je na diktátech vidět, že někteří žáci by jej opravdu nestihli napsat celý. Česká školní inspekce z toho také byla překvapená, když poprvé viděla postup psaní diktátu v této třídě. Vyjádřila se, že je to strašně chaotické, ale když viděla diktáty, tak uznala, že by někteří žáci opravdu nestihli napsat celý diktát a tudíž je toto rozdělení v pořádku.

Nyní si žáci z 5. ročníku dokončili domácí úkol, který tvořila část jednoho cvičení. To si nyní měly dodělat celé. Třetákům paní učitelka řekla, ať si vyndají svůj domácí úkol a vezmou si červenou tužku, že si jej zkontrolují společně. Úkol se zabýval vyjmenovanými slovy. Zelenou pastelkou žáci dali do rámečku kořen slova. Pokud byla ve větě nějaká předpona, tak se paní učitelka ptá, jaké je tam I/Y Pokud si žáci nebyli jistí, tak museli všichni vyjmenovat vyjmenovaná slova po V.

Po opravení domácího úkolu napsala paní učitelka na tabuli samostatnou práci pro 3. ročník v pracovním sešitu a šla na opravu úkolu s 5. ročníkem. Bohužel se jim to nepodařilo opravit celé a v průběhu opravy zazvonilo na přestávku.

Během hodiny se všichni žáci soustředili na to, co měli dělat, ale bylo vidět, že tento postup už mají natrénovaný a nedělá jim problém se koncentrovat na svou práci a ne na práci svých spolužáků z jiného ročníku.

9.3. 2. a 4. ročník

Absolvovala jsem hodinu českého jazyka ve třídě, kde je spojen 2. a 4. ročník. V této třídě je interaktivní tabule a paní učitelka se mi omlouvala, že s ní ještě moc neumí, ať mám trpělivost, tak jsem jí s úsměvem ujistila, že jsem nepřišla nic kontrolovat, ať si z toho nic nedělá. Na interaktivní tabuli měla připravenou prezentaci s obrázky zvířat a u toho vždy nějaké povídání. Žáci postupně četli, čtvrtáky učitelka nabádala, aby se snažili číst rychleji, že i čtení patří k českému jazyku. Když žáci přečetli názvy zvířat, vždy řekli, jestli je to samec, samice nebo mládě. Učitelka poté vybrala jednoho z druháků, který musel jít ukázat na tabuli daný druh zvířete. Všichni žáci četli perfektně, jen chlapec, který seděl v první lavici, se zdál pomalejší. Nečetl tak dobře jako ostatní. Učitelka se mu snažila pomoci, ale on nedokázal ani ukázat krávu na obrázku. Všichni skloňovali jednohlasně podstatné jméno kůže, které bylo na obrázku s prasetem. Taková hodina českého jazyka se určitě musela líbit všem. Byla to spíš taková oddychová hodina, i když naučná.

10. Rozhovory s učitelkami

10.1. Paní ředitelka Urbanová

Mamky, v tuhle chvíli tedy paní učitelky prvňáčků českého jazyka a matematiky, jsem se po hodině zeptala na její názor ohledně spojování ročníků. Bylo vidět, že se mi toho snaží říct co nejvíce a obhájit spojování ročníků, aby to vypadalo co nejlépe. Není divu, snaží se školu udržet v chodu, aby jí obec nebyla nucena zavřít, a tak spojování obhajuje. Moc dobře vím, jak se každé prázdniny nervuje ve škole už od srpna, jak to všechno správně zorganizovat, aby všechno klapalo tak jak má. Aby rozvrh seděl se všemi ročníky tak, jak má, a aby nebyl nějaký problém při vyučování. Přišlo mi to dost vtipné, protože mi mamka odpovídala tak nervózně, jako kdyby mluvila na kameru, nebo odpovídala nějaké novinářce. Snažila se školu vynachválit, co to jen šlo, což chápu. Její odpovídání bylo v tom smyslu, že si myslí, že díky spojeným ročníkům mají žáci možnost více se naučit. Ať už z toho, že pokud jsou například prvňáčci spojeni s třetí a pátou třídou, jako je to na téhle škole, tak slyší učivo minimálně dvakrát, ale hlavně díky tomu, že se žáci učí udržet pozornost na svojí práci, i když učitelka vykládá učivo druhému ročníku.

Funguje to tedy tak, že učitelka zadá práci jednomu ročníku, třeba nějaké cvičení z minulé hodiny. Druhému ročníku vykládá látku mezitím, co první ročník dělá cvičení. Prvňáci se musí soustředit hlavně na svoje cvičení a ne na to, co vykládá učitelka ostatním, což také není nic jednoduchého. A poté se to obrátí. Prvnímu ročníku se dostává výklad od učitelky a další ročník si dělá cvičení, které dostal za úkol. Víím, že to zní asi zmateně, také jsem si to nedokázala představit, ale ono to opravdu funguje. Když jsem se byla poprvé podívat na hodině, tak to vážně všechno klapalo tak, jak mělo. Nebyl nikdo, kdo by se díval jinam než má, když měl pracovat samostatně. Všichni dělali to, co mají a nerušili se navzájem.

Další moje otázka byla, jak to ona sama (jako učitelka) vnímá. Jestli se v tom maličko neztrácí a nemá zmatek. Její odpověď byla suverénní a bez jediného okamžiku zaváhání. *„Samozřejmě, že nemám. Za ty léta už jsem si na to zvykla.“*

Její praxe je obdivuhodná. Jako učitelka působí už 32 let a z toho 13 let jako ředitelka základní školy. Sama však tvrdí, že nikdy nechtěla přestat učit i po tom, co se stala ředitelkou, jelikož jí to stále baví a naplňuje.

Zajímalo mě také, jestli nastal někdy okamžik, kdy to chtěla vzdát. Pousmála se a s velkým nádechem vysvětluje, že už bylo několik okamžiků, kdy se na to chtěla „vykašlat“ a to

hlavně v případech, kdy jí podkopávají nohy hlavně rodiče. Zdá se to jako banalita, ale i to se stává. Nejsou to ovšem časté případy. Většinou jde o rodiče dětí, o které se moc nestarají, ale když se najde nějaký problém, tak okamžitě vidí, kdo je viník, a to samozřejmě škola. S tím se těžko bojuje, ale i takové problémy se musí řešit. Další příčinou zoufalosti jsou časté kontroly. Ať už to jsou kontroly z České školní inspekce, nebo z hygieny. Vždy se prý ohlásí, že přijedou například za týden, a tak je po celou dobu ve stresu. Zvláštní ovšem je, že tyto kontroly chodí stále častěji. Nikdo neví, jestli je to pouze náhoda, nebo jestli se někdo snaží školu potopit. Dodává také, že si nedokáže vůbec představit, kam by žáci chodili do školy, protože v blízkém okolí moc škol není a doprava do měst nebo vesnic, kde jsou školy je velmi obtížná.

Jde na ní poznat, že je se školou hodně spjatá a že na ni nedá dopustit. Vyzařuje z ní zájem a láska ke škole, přijde mi to jako její druhý domov.

10.2. Paní učitelka Mlejnková

Tento rozhovor probíhal ve sborovně školy o volné hodině paní učitelky, takže jsme zde byly samy a nikdo nás nerušil. Rozhovor byl uvolněný. Paní učitelce Mlejnkové je 51 let a 23 let učí na této škole nyní učí 2. a 4. ročník.

Moje první otázka byla, jaký je její názor na spojené ročníky. Její odpověď mě trochu znervóznila, jelikož mi na to odpověděla: *„Poslední dva roky příšerné, předtím úžasné.“* Hned mi ale vysvětlila, že je to tím, že dříve měla spojené sousední ročníky a pokud jsou spojené sousední ročníky, tak je to úžasné, protože si navzájem pomáhají, slyší to dvakrát, pamatují si to. Prozradila mi, že jí to dříve opravdu nabíjelo a chodila do práce moc ráda. Teď má dva roky za sebou „obtřidy“. To znamená, že měla 3. a 5. ročník a letos 2. a 4. ročník. A to podle svých slov nezvládá a absolutně ji to vyčerpává. *„Letošek mi vzal 10 let života, protože to bylo nad mé síly.“* Předtím to bylo naprosto v pořádku, všechno v klidu a pohodě, ale tyto dva roky hodnotí učitelka velmi špatně, ovšem pouze z jejího pohledu. Dříve podle ní byli žáci nadšenější, bylo jich méně a byly vstřícnější.

Další má otázka souvisela s tím, jaké pro ni bylo naučit se učit dva nebo více ročníků najednou. *„To tak nějak vyplynulo samo. Dokonce jsem to navrhla já sama, protože dříve tu byl 2. ročník, kde byly asi 3 nebo 4 děti a my nevěděli, co s tím, dalšího učitele jsme nedostali. Ještě bylo úžasný, že jsem je měla spojený a na některé hodiny zvlášť. To se učilo perfektně. Do toho člověk úplně padnul. Nemusela jsem se to vůbec učit, byla jsem se dokonce i někde podívat a paní učitelka mi přišla dost zmatečná a tady to samo vyplynulo a šlo to samo.“*

Na mou otázku, jak docílí toho, aby se každý soustředil na svou práci, mi posmutně odpověděla, že letos toho bohužel nedocílila, protože druháci neustále koukají kolem a nepracují. Co se týká jiné třídy, například těch sousedních, tak ty to nemusí ani nijak učit, protože to tak už mají naučené a jedou. Podle jejich slov je to ročník od ročníku jiné.

Co se týká budoucnosti malotřídních škol, tak tu vidí dobře. Jelikož na konci školního roku odchází na jinou malotřídní školu. Její bývalý i nynější muž si malotřídku chválí, zato když její sestra slyší malotřídní škola, tak se jí zježí chlupy a v životě by tam dítě nedala, ale nikdy malotřídku neviděla. Myslí si, že kritizují ty lidi, kteří o tom vůbec nic nevědí. Ale ona sama na to nedá dopustit, protože jí to přijde perfektní, neboť využije například toho, že pátáci to umí, posadí je ke čtvrtákům, pátáci si to zkontrolují a naučí to čtvrtáky. Učí se chybami a učí to druhého, je to podle ní ideální.

Vztahy spolužáků mezi sebou hodnotila v podstatě negativně. *„Každý rok je to horší a horší. Ale musím zase říct, že když jedu tramvají a co si ta omladina dovolí, to za našich mladých let nebylo a pokud někde s naší školou vyjedeme my, tak jsme naprosto vzorný a nemůžeme říct vůbec nic a ostatní se chovají jako hovádka. Tady není takovéto škatulkování, alespoň na prvním stupni ne. Víceméně drží pohromadě. Každopádně se to dá zvládnout bez jakýchkoliv sankcí nebo vyhrožování postihem.“*

Pomoc mezi sebou vidí u někoho automaticky, podle ní je to někdo zvyklý dělat automaticky z domova, kde pomáhají se sourozenci a potom jsou tací, kterým to musí říct 10x a stejně to neudělají. Někteří jsou podle ní zvyklí vše dělat společně, velkou váhu přisuzuje také rodině. Vždy se ale ve třídě najde někdo, kdo takový je. Svě čtvrtáky hodnotí v tomhle jako perfektní co se týká druháků, tak ti jsou ještě menší, ale nikoho nenapadne někomu pomoci.

Zeptala jsem se, jak si myslí, že jí žáci berou a řekla mi svůj názor na sebe: *„Myslím si, že umím zakřičet, umím zařvat teď tedy obzvlášť, ale i pan inspektor mi napsal, že i když křičím, tak děti ze mě mají srandu, protože i když zakřičím, tak hned jsem zase normální a nemám vůči dítěti nějaký zaujatý postoj. Myslím, že autoritu mám i druhý stupeň mě poslechne.“*

Spolupráci rodiny žáků bere spíš jen jako výjimky. Když se s žáky baví, tak jen pár se jich doma učí s rodiči, ale většina kouká na televizi nebo na počítač. Jen pár z nich také vypráví, že byli s rodiči na výletě nebo jezdí na kroužky, hrají si. Podle ní je to zde hodně o sociální stránce. I když se má zaplatit například plavání pro děti nebo obědy tak je to většinou problém.

Její výuka probíhá většinou klasicky, jak už jsem psala výše, že jednomu ročníku se zadá práce a další ročník má samostatnou práci. Podle jejích slov ovšem má ve třídě žáky, kteří potřebují stereotyp. Například integrovaní žáci. Nejraději vyučuje ve skupinách a formou soutěží. Podle ní se tím totiž utužují i vztahy mezi sebou a žáci se dokážou navzájem vyslechnout.

S tím souvisí i iniciativa žáků, kdy se právě v těchto soutěžích a hrách navzájem „hecuje“ a snaží se být nejlepší. Na tohle je to podle ní perfektní.

10.3. Paní učitelka Jonášová

I tento rozhovor probíhal ve sborovně školy. Paní učitelce je 48 let a 26 let učí na této škole. Nyní vyučuje 1., 3. a 5. ročník.

Její názor na spojené ročníky byl původně špatný, protože si to neuměla představit, ale teď už je dobrý. Jelikož jedna skupina se učí a druhá se musí soustředit na svou práci. Dvojtřídka je dobrá, ale trojtřídka už je podle ní dost. *„Já mám osobní zkušenost, že když byli prvňáci s třetí pořád, tak líp byli soustředěnější, samostatnější líp vyceповaný než když měli samostatně češtinu a matiku. Že se naučili hned ten přístup, že oni si dělají svou samostatnou práci a potom se zase vykládá jim a druzí mají samostatnou práci.“*

Otázka, jaké pro ni bylo naučit se učit více ročníků najednou, zavzpomínala na své začátky. Na začátku měla velkou krizi, ale po návštěvě jiné malotřídky, kde viděla, že to tak opravdu může fungovat, jí to podle jejích slov uklidnilo a věřila, že to zvládne.

Soustředěnost žáků na svou práci zvládá tak, že jim zadává práci tak, kterou zvládnou. Slabé děti dostanou méně práce, nebo jiné řešení. *„Já to řeším tak, že každá skupina (ročník) má na tabuli napsáno po čáru co je povinné a pod čarou je to pro ty šikovnější a musí mít dost práce po celou dobu, kdy dělám s druhou skupinou. A pak je strašně dobré, když s jednou skupinou dělám něco zajímavého, tak tamty se k nám přidají, já je chvíli nechám, protože to znamená, že opakují anebo se učí něco dopředu, ale pak tlesknu a oni už vědí, že se musí vrátit ke své práci. Takto už to mám naučené a funguje to. Na školení nás to učili, abychom dětem udělali podmíněný reflex.“*

Na otázku jak vidí budoucnost malotřídce škol měla jasnou odpověď: *„Na vesnicích to jinak nejde! A je škoda ty děti ze vsí tahat do měst. Když někam s dětmi chodíme, tak všichni říkají, jak jsou vychovaní. A v takovém počtu to ani jinak nejde, tady se všichni známe, takže já jsem pro malotřídní školy na vesnicích.“*

Děti si podle jejího názoru ve třídě navzájem pomáhají. Má ve třídě chlapce a dívku, kteří mezi sebou několik let soupeřili ve vědomostech, doslova se nesnášeli, protože každý chtěl ukázat, že je lepší než ten druhý, ale dnes už si dokonce mezi sebou pomáhají a mají se rádi. *„Strašně záleží na tom, jak si je vychováme. U mě jsou jasná pravidla. Jsou to děti, pošťuchují se navzájem, začínají se líbit holky klukům, obzvláště v té pětce už to začíná. Je důležité mít dané pravidla. Někdo tě otravuje, bere ti věci, neposlechne, nemůžeš mu dát do nosu tak jdeš za mnou a já to vyřídím. Když mu dáš do nosu, máte průšvih oba. A potom je dobrý i ty jedničkáře setřít taky, když zlobí. Když se tohle zavede a nikomu se nenadržuje, tak si myslím, že je šance, aby to tak nějak fungovalo.“*

Otázku vzájemné pomoci mezi dětmi vidí ve vývoji. Mezi sebou si navzájem pomáhají, ale každý rok je to jiné. Někteří více dospějí a pomáhají více a někdo zase méně, protože mu to nepříjde důležité.

Při otázce, jak si myslí, že působí na žáky, odpověděla se smíchem, že to by se musela zeptat jich. Ale potom hned zvažněla a odpověděla, že jsou žáci, kteří mají tu úctu a respekt přirozený a mají to tak dané. Potom jsou děti, které nemají sociální hranice, a přijde čas, kdy ji berou jako kamarády a přeroste to jim to přes hlavu a žáci mají pocit, že je musí poslouchat. Tam se to musí včas utnout. Podle ní teď má se svou třídou vztah dobrý a chodí do třídy ráda.

Spolupráci rodiny hodnotí stejně jako paní učitelka Mlejnková. Podle jejích slov je to jak která rodina. *„Já bych strašně moc doporučovala 1. a 2. třída se dětem věnovat. Jakmile se jim věnují, trojku už můžou pustit, pokud to není slabé dítě nebo nějaké, které nevydrží u práce. Jsem pro to učit se doma, ale nepřesáhnout 20 minut.“*

Výuka paní učitelky Jonášové probíhá podle ní nejlépe, když se žáci učí formou hry. *„Nejlepší způsob výuky je, když si na to děti přijdou sami. Když jim dám třeba krychli do ruky a oni počítají ty stěny.“* Jsou podle ní žáci, kteří se nepřihlásí a mají strach říct něco před davem, aby se jim nesmáli, že řekli něco špatně. Pokud s nimi ale začne komunikovat, například řekne, že to bylo správně, tak jim dodá odvalu a oni můžou mluvit dál.

Názor na iniciativu žáků má takový, že je to pokaždé jiné. *„Podle mě strašně moc záleží na povaze, jestli je dravej a bude diskutovat, nebo nebude. Jsou děti, které musím brzdit, aby nediskutovaly a jsou děti, které musím podporovat, aby vůbec něco řekly a přihlásily se. Určitě je to individuální.“*

Pro to, aby její předměty byly u žáků oblíbené, musí podle jejich slov hodit legraci. Kantor by měl být podle ní tak trochu herec. Když vidí, že už jsou děti utahané, tak si s nimi zacvičí.

Z rozhovorů s učitelkami jsem se dozvěděla, že jejich názory na spojené ročníky jsou pozitivní. Oběma učitelkám se lépe učí spojené jen dva ročníky, což je pochopitelné. Ještě lepší pro ně je, když jsou spojené sousední ročníky, tedy jdoucí za sebou. Malotřídky jsou podle nich dobré.

11. Rozhovory s rodiči

11.1. Rodiče č. 2 s dcerou ve 2 třídě

Ráda bych nyní shrnula rozhovor s rodiči dívky, která chodí do 2. třídy. Rodina bydlí ve Zdislavě, která je od Žibřidic vzdálená přibližně 4 kilometry. Tatínkovi je 52 let a mamince 50.

Maminka chodila také do školy, kde byly spojené ročníky, ovšem do obce Rynoltice. Jejich odpovědi na otázku, jaký mají názor na spojené ročníky, se vcelku shodovaly. Po mé otázce nastala dlouhá pauza a pouze se na sebe dívali. Slova se ujala maminka a odpověděla mi, že by bylo lepší, kdyby byl každý ročník samostatný, ale nevádí jí to. Podle slov tatínka jich ve třídě bylo 30 a nevádí to a dnes jich je 10 a je problém s učením. Myslel to tak, že když jsou žáci ve spojených ročnících, tak jejich soustředění na svou práci není úplné. Takže v názoru, že by každý ročník měl být vyučován samostatně, se shodly.

Pozitivum spojených ročníků nevidí žádné. *„Absolutně nedávají mladší žáci pozor, protože koukají, co se učí druhý a blbnou u toho. Nestací se učit a předvádějí se. Já vím, že je nedostatek učitelů a málo dětí, ale každá třída by měla být zvlášť.“* Jejich starší syn, kterému už je nyní 26 let a také navštěvoval tuto školu opodál jen s úsměvem dodával, že to bylo dobré při opisování písemek. Jako negativum tedy rodiče uváděli, že se žáci nesoustředí na svou práci.

Motivace pro rodiče, aby dávali svou dceru právě do této školy byly jasné a stručné. *„Nejbližší škola a nejideálnější spojení. Je to jen o penězích a dojíždění. Je to kvůli dostupnosti. Pro ty děti to taky není tak daleko a není to náročný. Mohly by chodit ještě do školy do Osečné nebo do Rynoltic, ale na vlak do Rynoltic je to 2 kilometry pěšky na nádraží.“*

S přístupem školy jsou spokojeni, podle jejich slov nemají absolutně problém. Naznačovali, že znají rodiče, který problém má, ale považují to za absurdní a spíše k smíchu, jelikož je to pouze jeden člověk, který dělá schválně zle a úplně zbytečně.

Na škole, resp. přístupu školy, by nic neměnili, jsou spokojeni. Na otázku ovlivňování svých dětí kolektivem odpověděli kladně. *„Myslím si, že je to zatím dobrý. Neznám, že by děti měli tolik kamarádek. Žádná šikana nic. Spíš naopak má hodně kamarádek a mají se hodně rády.“*

Otázka, zda se podle nich dětem dostane stejné pozornosti jako v klasických třídách už byla spíše doplňující, jelikož na tuto otázku odpověděli předtím. „*V každé třídě se najde někdo kdo je rychlejší, anebo pomalejší. A komu se ta učitelka má věnovat víc? To je podle mě problém. Když učitelka bude mít 10 dětí tak je stíhá, ale jak jich je víc, tak je to problém. Je to i pro učitelku stresující, protože si musí udělat více příprav. Když ten učitel má svou třídu tak ví s čím počítat, ale když se musí připravovat na dva nebo více ročníků, tak je to náročný. Jak pro učitelku, tak i pro ty děti, protože oni nevědí, koukají, co se děje, poslouchají paní učitelku a jenom koukají. A pak člověk přijde domů a ptá se holky, jestli má úkol a ona odpoví, že neví.*”

Negativně než v klasické třídě to vidí právě v tom, že je tu více spojených ročníků dohromady. Moc žáků a velká příprava. Kvalita podle nich nebude taková. Žáci jsou podle nich nuceni k větší samostatnosti, soustředěnosti, což vidí jako pozitivum. Na druhou stranu pro žáky v první a druhé třídě je to podle jejich názoru velká změna a velká míra soustředěnosti, když jdou do nového prostředí a ještě se musí koncentrovat na rozdělení ročníků. Do třetí třídy by podle nich měly být děti samostatně.

Tento rozhovor probíhal velmi dobře, protože atmosféra při něm byla klidná a uvolněná. Bylo vidět, že rodiče sice se spojenými ročníky nesouhlasí, ale není to v žádné spojitosti s touto konkrétní školou. Jejich motivace k tomu aby jejich dcera chodila právě do této školy je především kvůli otázce dostupnosti dané školy a otázkou peněz.

11.2. Rodiče č. 3 se synem ve 3. třídě

Tento rozhovor probíhal s rodiči chlapce, který chodí do 3. třídy. Rodina bydlí v Křižanech, které jsou od budovy školy vzdálené 3 kilometry. Mamince je 39 let a tatínkovi 40 let.

Tatínek navštěvoval tuto školu a ročníky zde byly také spojené. Maminka navštěvovala klasickou školu. Jejich názory na spojené ročníky jsou velmi pozitivní. „*Děti se naučí pracovat více samostatně, což je opravdu znát, protože se to musejí naučit. Učitelka se v tu chvíli věnuje někomu jinému, takže se to opravdu musí naučit. Myslím si, že je to do života velmi dobré, ale zase na druhou stranu, pokud se žák přihlásí, tak by na to učitelka měla reagovat a ne říct jen ať počká, že se věnuje jinému ročníku. Ví, že když jsou dva spojené ročníky, tak to prostě nejde.*”

Negativum spatřují pouze v tomto ohledu, když žák potřebuje okamžitou pomoc, tak to nejde. „*Když si neví rady a potřebuje poradit, tak to teď hned nejde. Tím pádem se to vztahuje i na*

to, že pokud mají nějaký úkol, neví si rady a musí počkat, tak automaticky se jim to vše posouvá, a když mají něco stihnout, tak to nestihnou. To je jediné negativum.”

Motivace k tomu, aby jejich syn chodil právě na tuto školu jsou takové, že je to podle jejich slov „domácká škola”, kde se všichni žáci znají a jakýkoli problém se dá řešit. *„Kdykoliv si přijedu a zeptám se na prospěch nebo chování, tak mi vše řeknou na rovinu. Podle mě je tu větší kontrola, jak chování, tak i prospěchu než ve městě.”* Další motivací je dostupnost dané školy.

S přístupem školy je rodina spokojena. *„Přístup školy je bezvadnej, já si nemůžu stěžovat.”* Na otázku, co by změnili na škole, se mi dostala zajímavá odpověď: *„Teď už bych nic neměnila, dřív mi vadilo, že se sem dalo lehce dostat, ale teď už je to zabezpečené. Líbí se mi, jak to mají vyřešené, že mají oddělený první stupeň od druhého, že nedochází k pošťuchování.”*

Jejich syn podle nich není nijak ovlivňován kolektivem. Při otázce, jestli se dětem dostává stejné pozornosti jako v klasické třídě odpověděla maminka, že se jim zkrátka nedostane chvíle oddechu. I když s úsměvem dodává, že jejich syn se dokáže „flákat” u samostatné práce.

Pozitiva vidím v tom, že je tam méně žáků a učitelé se jim mohou individuálně věnovat. Když jim to nejde, tak si k nim učitelka stoupne a vysvětlí mu to. *„Já si myslím, že u velkých tříd to takhle nejde. Když máte 30 dětí, tak se věnujete jednomu, a co bude dělat těch 29? A u malých tříd se to podle mě dá lépe zvládnout v tomhle ohledu. To si myslím, že je výhoda. A nevýhoda? Nevidím v tom nevýhodu. Jediný co je podle mě nevýhoda, že ty druháci jsou takový nesamostatní. Což si myslím, že je pro čtvrtáky nevýhoda. Kdyby byly víc samostatní, tak se učitelka může víc věnovat čtvrtákům. Podle mě ve druhé třídě ještě tolik samostatní nejsou.”*

Tento rozhovor byl spíš jen mezi mnou a maminkou. Otec jen poslouchal a přikyvoval. Ovšem maminka byla sdílná a otevřená.

12. Ostatní informanté

Odpovědi všech ostatních informantů bych ráda shrnula. Jejich odpovědi se ve většině případů shodovaly. Stále se opakovala stejná pozitiva i negativa. Jako pozitiva rodiče uváděli nejčastěji samostatnost dětí, jejich soustředěnost na svou práci, rodinné prostředí. Jako negativa uváděli například ne moc velkou kvalitu výuky v poměru s počtem žáků ve třídě. Musím ovšem říct, že z velké části převažovaly kladné názory. Těch záporných bylo minimum.

13. Dotazníkové šetření

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 15 rodičů budoucích prvňáčků, kteří přišli k zápisu. Tento dotazník vyplnilo 100 % informantů, kterým jsem dotazník rozdala. Kvůli nedostatečnému počtu respondentů použiji data z dotazníků pouze jako informativní a doplňující ke kvalitativnímu výzkumu.

Na otázku, odkud bude jejich dítě dojíždět nebo docházet, odpovědělo 12 rodičů, že dojíždět nebo docházet budou z 5 kilometrové vzdálenosti. Další dva jsou přímo z vesnice Žibřidice a pouze jeden ze vzdálenosti do 10 kilometrů.

Otázka na dopravní prostředek, který k tomu budou využívat odpovědělo 12 rodičů, že to bude autobus, 2 rodiče auto a 1 rodič využil odpovědi nevím.

Na otázku motivací k tomu, aby jejich děti chodily právě do této školy, někteří využili dvě odpovědi. U možnosti: kvůli vzdálenosti – jsem odsud bylo 5 odpovědí. Další z možností: kvůli vzdálenosti – dobrá dopravní dosažitelnost byla hodnocena 6 informanty. Odpověď kvůli pozitivním referencím využilo 5 informantů a kvůli osobní zkušenosti 6 informantů.

Na spokojenost se školou všichni dotazovaní odpověděli: ano, jsme spokojeni.

Co se týče otázky názorů rodičů na spojené ročníky, tak se s rozepisováním odpovědí moc nezabývali a 11 z nich napsalo jen v krátkosti, že jim to nevádí, nebo že s tím nemají žádný problém. Čtyři z rodičů napsali alespoň krátce svůj názor. Například: *„Kdybych si mohla vybrat, preferovala bych samostatnou třídu. Starší syn je ve spojené třídě a špatně se soustředí, zajímá ho více učivo starších dětí!”* nebo další názor rodičů: *„Nemám proti tomu žádné výhrady, líbí se mi, že jsou děti takhle spojené v jednom ročníku.”* Jeden z posledních názorů rodičů zní takto: *„Neumím si to prakticky představit, ale podle vysvětlení paní učitelky si myslím, že to bude skvělé.”* A poslední *„Kdyby byly na výběr 2 školy byly by pro mě rozhodujícím faktorem spojené ročníky. V této situaci to vnímám jako nutné zlo a doufám, že děti bude dostatek a mladší syn bude v samostatné třídě.”*

Další tři otázky už byly pouze informativní, například zda oni sami navštěvovali tuto školu nebo zda studovali na jiné škole. Dále pak např., zda mají na této škole ještě jiné dítě než budoucího prvňáčka.

14. Shrnutí dat ve vztahu k výzkumným otázkám

A) Jaké jsou motivace rodičů k tomu, aby dávali své dítě právě do této školy?

Jako své motivace k tomu, aby jejich děti chodily právě do školy v Žibřidicích rodiče nejčastěji uváděli dobrou dostupnost autobusových spojů, své osobní zkušenosti se školou ale také třeba na dobré reference školy. Chválili si rodinnou atmosféru školy a přátelské jednání učitelek.

B) Je jejich motivace pouze otázkou dostupnosti dané lokality?

Drtivá většina všech informantů odpověděla, že ano. Je to otázkou dostupnosti. Rodiče nechtějí, aby jejich děti dojížděly do vzdálenějších škol. Ovšem jsou i jiné motivace než dostupnost školy. Například již zmíněné dobré reference školy nebo osobní zkušenost rodičů.

C) Jaké jsou názory rodičů a učitelek na malotřídní školu?

Názory rodičů na malotřídní školu byly ve velké většině kladné. Nebyl nikdo, kdo by byl zásadně proti. Pár rodičů by ovšem bylo raději za jednotné třídy.

Názory učitelek byly sice také kladné, ovšem ony samy preferují, když mohou učit sousední ročníky. Tedy například 4. a 5. ročník. Pokud učí „obtřídy“ je to pro ně složitější, a to jak na přípravu do hodiny, tak i na udržení pozornosti všech dětí.

D) Jaké jsou podle rodičů a učitelek pozitiva a negativa malotřídní školy oproti klasické škole?

Pozitiva a negativa vidí rodiče a učitelky stejně. Pozitivních věcí na malotřídní škole převažuje. Malý počet žáků, který je ve třídě, umožní učitelce více se věnovat dětem při hodině. Učitelka se může přizpůsobit tempu jednotlivých dětí, vysvětlovat pomaleji, a i když jsou pokroky pomalejší, tak jsou. Rodiče i učitelky vidí veliké plus v tom, že se žáci už od začátku učí samostatnosti. Navykli si sami pracovat, když se učitelka věnovala ostatním žákům. Velké pozitivum vidí v tom, že na vesnici se skoro všichni znají. Učitelky tak mají k žákům mnohem blíže, neexistuje zde anonymita obrovských škol, která jen nahrává vzniku šikany, záškoláctví či jiných nešvarů.

Negativa převažují především v názoru, že někteří žáci se prostě nedokážou soustředit na svou zadanou práci a raději se dívají všude okolo a neplní si svoje povinnosti. Toto tvrdí jak rodiče, tak učitelky. Názory rodičů také hovoří o tom, že pokud učitelka vysvětluje nové

učivo například prvňákům, nemůže se plně věnovat ostatním. To je ale částečně kompenzováno tím, že v té době mají ostatní zadány úkoly pro individuální práci a učí se tedy samostatně pracovat. Žáci, kteří prošli tímto způsobem výuky, nejsou také zvyklí na velký počet dětí ve třídách a odlišný způsob výuky, kterému se musí následně přizpůsobit na druhém stupni. O to je jejich přechod na druhý stupeň základní školy bezesporu náročnější.

15. Závěr

V závěru bych ráda shrnula svůj výzkum. V práci jsem představila jak obec Křížany – Žibřidice, tak i přímo Základní školu v Žibřidicích. V metodologii jsem vymezila metody mého výzkumu. Teoretickou část jsem věnovala pojmu malotřídní školy jejich typům, specifickým rysům, ale také např. kulturnímu kapitálu, teorii racionálního jednání nebo vzdělanostním aspiracím.

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké jsou motivace rodičů k tomu, aby dávali své děti do této školy. Z rozhovorů jsem se dozvěděla, že otázkou jejich motivace je především dobrá dostupnost školy v dané lokalitě. Dalšími motivacemi jsou dobré reference školy a také osobní zkušenosti rodičů. Tím mi zároveň rodiče odpověděli na mou druhou výzkumnou otázku, zda je to pouze otázkou dostupnosti. Většina rodičů své děti do této školy dává pro dobrou dopravní dostupnost, ale není to jejich jediná motivace.

Další z cílů práce bylo zjistit názory rodičů a učitelek na malotřídní školu. Ve velké míře se názory shodovaly. Rodiče si malotřídku převážně chválili. Našly se ale také názory, kdy by rodiče byli raději, pokud by byl každý ročník samostatně. Co se týče názorů učitelek, ty malotřídky vychvalují a doporučují. Lépe se jim ovšem pracuje, pokud jsou ročníky spojené se sousedními. Mou poslední výzkumnou otázkou bylo, jaké jsou podle rodičů a učitelek pozitiva a negativa. Rodiče i učitelky uváděly jako pozitivum velkou samostatnost, kterou se žáci musí naučit. Velmi si chválí rodinný přístup školy. Jako negativa uváděli ve většině případů nesoustředění žáků, pokud paní učitelka vykládá látku jinému ročníku. Také se obávají přestupu na druhý stupeň, kde už budou v klasické třídě a bude to pro ně určitý moment změny. Během výzkumu jsem provedla i nezúčastněné pozorování, při kterém jsem se ve spojených ročnících přesvědčila o tom, jak funguje v praxi malotřídní škola.

Pokud bych měla shrnout názory rodičů a učitelek na malotřídku, tak jsem se nesečkala s žádnou zásadní negativní reakcí. Ovšem někteří informací se zmiňovali, že jejich děti tam chodí pouze kvůli dostupnosti a byly by raději, kdyby chodily do klasické třídy. Existence této malotřídní školy, která velice přirozeným, vstřícným a vysoce hodnotným způsobem uvádí děti do vzdělávacího systému, je naprosto nezastupitelná. Žáci zde získávají kladný vztah ke vzdělání a zvyšuje se tedy i šance, že na svém vzdělání budou mít zájem i v pozdějších letech.

Všechny učitelky znám, takže nebyl problém s otevřeností, všechny byly vstřícné a snažily se mi se vším, co jsem potřebovala, pomoci. Rády by viděly výsledek mé práce. Určitě to pro ně bude přínosné. Ovšem rozhodně větší přínos to bude například pro rodiče, kteří se rozhodují, zda dát své děti do malotřídních škol. Já osobně bych je v tom určitě podpořila, jelikož jsem se přesvědčila o tom, že v této malotřídce to prostě funguje. Ve třídách není žádné napětí, žádný stres mezi učiteli ani žáky. Přišlo mi to jako rodinná škola. Všichni se k sobě chovali velmi mile. Podle mého názoru je existence malotřídních škol přínosem. Už jen proto, že děti nemusí dojíždět do vzdálenějších vesnic či měst a není to pro ně stresující.

16. Seznam použité literatury a dalších zdrojů informací

16.1. Seznam použité literatury

1. BOURDIEU, Pierre. *Teorie jednání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998, 179 s. ISBN 80-7184-518-3.
2. EMMEROVÁ, Kateřina. *Málotřídky v současném prostředí českého venkova*. In *Studia Paedagogica U3-4*. Brno: MU, 2000, s. 81 – 96. ISBN 80-210-2310-4.
3. GREGER, David. *Vzdělanostní nerovnosti v teoretické reflexi*. 2006 in Matějů, P., Straková, Jet al.: *(Ne)rovné šance na vzdělání*. Praha: Academia, 2006
4. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, 49 - 55. ISBN 80-7367-040-2.
5. KATRŇÁK, Tomáš. *Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 190 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-29-6.
6. MARTINEC, Lubomír. *Motivace, aspirace, učení II: hodnocení úrovně vzdělání v ČR s ohledem na krajevou diferenciaci*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2007, 151s. ISBN 978-80-211-0543-0.
7. NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. 172 s. ISBN 80-247-0738-1.
8. PETLÁK, Erich. *Málotriedna škola*. 1. vyd. Bratislava: Metodické centrum, 1998. 76 s. ISBN 80-88796-71-7.
9. PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 144 s. ISBN 80-7178-9771.
10. PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 3. vyd. Praha: Portál, 2009. 272 s. ISBN 978-80-7367-567-7.
11. *Školský zákon – úplné znění zákona č. 561/2004 Sb., ze dne 2. září 2008 o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*.
12. TRNKOVÁ, Kateřina. *Obce s malotřídkou*. In *Studia Paedagogica*. Brno: MU, 2008. s. 55 – 64. ISSN 1211-6971
13. TRNKOVÁ, Kateřina. KNOTOVÁ, Dana. CHALOUPKOVÁ, Lucie. *Málotřídní školy v České republice*. Brno: Paido, 2010. 197 s. ISBN 978-80-7315-204-8.
14. TUPÝ, Karel. *K didaktickým problémům málotřídních škol*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, 145 s. Pedagogická teorie a praxe.

16.2. Internetové zdroje

1. KORNAI, János. Politická ekonomie 1/2008. *Obory společenských věd: odluha nebo spolupráce?* [online] Praha: 2008 [cit. 19. 05. 2015]. Dostupné z:
<https://www.vse.cz/polek/627>
2. *Málotřídní školy v České republice: analýza současného stavu a potenciálů jejich rozvoje* [online]. [cit. 2015-06-28]. Dostupné z:
<http://www.isvav.cz/projectDetail.do?rowId=GA406%2F07%2F0806>
3. *Časopis Studia- paedagogica* [online]. [cit. 2015-06-14]. Dostupné z:
<http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica>
4. *Obec Křižany-Žibřidice* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-06-14]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Křižany>
5. *Dixieland Křižany* [online]. [cit. 2015-06-14]. Dostupné z: <http://www.dixieland-krizany.cz/>
6. *Zš Křižany-Žibřidice* [online]. [cit. 2015-06-14]. Dostupné z:
<http://www.zskrizany.cz/dokumenty/ds-58/p1=1008>
7. *Úplné znění školského zákona – 2008* [online]. [cit. 2015-06-28]. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/dokumenty/uplne-zneni-zakona-c-561-2004-sb>

16.3. Obrázkové přílohy

Obrázek č. 1: *Budova školy v Žibřidicích*

Obrázek č. 2: *Zápis prvňáků 2015*

Obrázek č. 3: *Karneval 2015*

Příloha A: Dopis od speciálně pedagogického centra

Základní škola a mateřská škola logopedická, Liberec, příspěvková organizace
Speciálně pedagogické centrum
pro děti sluchově postižené a pro děti s narušenou komunikační schopností (vady řeči)
E.Krásnohorské 921, 460 01 Liberec 14; tel.: 482416443 E-mail: novakova@ssplbc.cz

č.j.: SSP//2013/Nov

adresováno:
starosta obce
pan Václav Honsejk
obecní úřad
Křížany 340
463 53 Křížany

Věc: informace o zařízení Základní škola Křížany – Žibřidice, okres Liberec, příspěvková organizace.

Adresa zařízení:
ZŠ Žibřidice 271, Křížany 463 53
Ředitel školy: Mgr.Naďa Urbanová

Vážený pane starosto,

Obracím se na Vás jako na starostu obce, která je zřizovatelem Základní školy Křížany – Žibřidice. Pracuji jako speciální pedagog ve Speciálně pedagogickém centru (SPC) pro sluchově postižené v Liberci. Mými klienty jsou děti (a jejich rodiče), které mají z nejrůznějších zdravotních důvodů potíže s komunikací, a to v obou směrech – s porozuměním řeči i s vlastní schopností srozumitelně se domluvit s okolím. Mým úkolem je pomoci rodičům, jejich dětem a později pracovníkům různých stupňů škol nalézt vhodný způsob komunikace (vzhledem k postižením často alternativní), naučit všechny zúčastněné tímto způsobem komunikovat a později i v tomto zvoleném komunikačním módu dítě vzdělávat.

Spádovou oblastí péče SPC je celý Liberecký kraj. Při výjezdech do jednotlivých školských zařízení, ve kterých je některý z klientů SPC vřazen (integrován), mám možnost sledovat práci jednotlivých zařízení, pokroky, které jejich žáci dělají, ochotu a vstřícnost personálu pracovat s dítětem zcela podle jeho potřeb (což mnohdy obnáší vzdělávat se právě v nových metodikách) a zároveň vnímat i atmosféru zařízení.

V 9/2012 byl do Základní školy Křížany – Žibřidice přijat chlapec se sluchovým postižením, který byl po celou dobu docházky do mateřské školy vnímán jako neklidný, byla avizována možnost medikace pro podporu dobrého soustředění a potlačení neklidu při vzdělávání.

Pokroky tohoto žáka ve vzdělávání i způsob jeho adaptace na podmínky školy jsou v časovém horizontu několika měsíců neuvěřitelné. Vstřícnost personálu vyhovět speciálním potřebám dítěte, užívat (a asi i naučit se) nové metody práce právě pro každého žáka i respekt k dítěti a jeho odlišnosti je cítit v celém zařízení. Zejména paní učitelka Mgr. Jonášová svým přístupem dokázala nejen zvládnout vzdělávací odlišnosti dítěte, ale dokázala to udělat tak, že toto dítě chodí do školy rádo, je velmi úspěšné a svých úspěchů si je vědomo.

Tímto bych ráda vyjádřila poděkování za vynikající práci personálu Základní školy Křížany – Žibřidice, zejména p. učitelce Mgr. Jonášové a paní ředitelce Mgr. Urbanové, která je garantem pro vytvoření podmínek pro individuální integraci tohoto dítěte.

Podpora tohoto zařízení také z Vašeho hlediska je velmi smysluplná, zvláště když uvažíme nárůst dětí / žáků s komplikovaným zdravotním stavem a obtížemi při jejich vřazování do běžných škol.

V Liberci, dne 9.5.2013

Speciálně pedagogické centrum
E. Krásnohorské 921
460 01 Liberec 14

Mgr. Nováková Ivana
speciální pedagog SPC

na vědomí: OÚ Křížany, rodiče dítěte